

Luonnon maamerkkien ja geospaatialisten kuvien rakenneosien analyysi reitinkulun tukemiseksi

Pyry Kettunen

Geoinformatiikan ja kartografian osasto, GL (nyk. Paikkatietokeskus FGI, MML)
Maankäyttötieteiden laitos, Aalto-yliopiston insinööritieteiden korkeakoulu

SKS Kevätseminaari 23.3.2015

Reitinkulkusovellusten käytettävyys

Reitin suunnistaminen ihmisen ajattelun monimutkaisimpia prosesseja

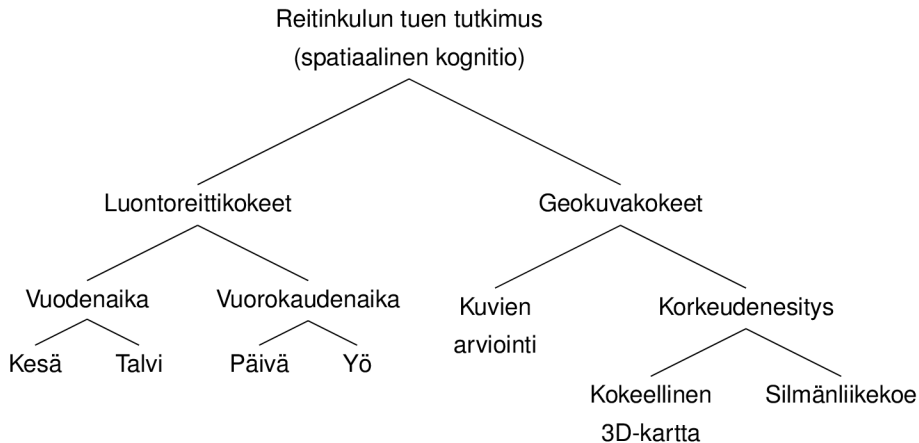
Karttojen ja navigaattoreiden kehitys teknisen ajattelun pohjalta

- vaikeakäyttöisiä asiantuntijatyökaluja
- heikko “kognitiivinen ergonomisuus”

Käytettävyyden parantaminen

- käytettävyytutkimus
- *spatiaalinen kognitio*: tieteellinen perusta käyttäjäystävällisille reitinkulkusovelluksille

Väitöstutkimuksen rakenne

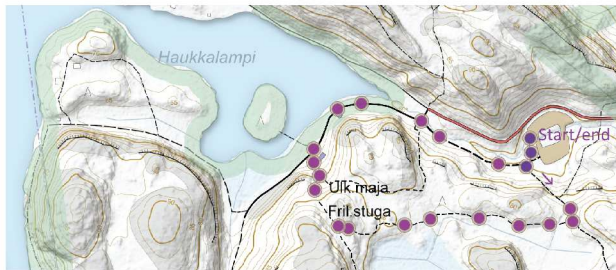
Luontoreittikokeet

Maamerkkien havaitseminen ja muistaminen luonnossa

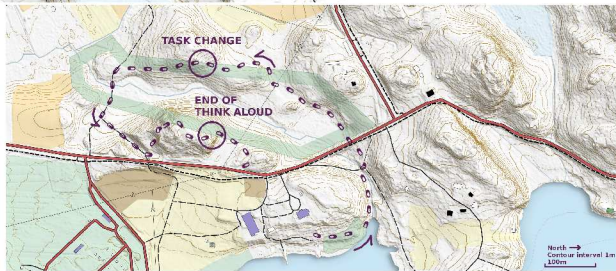
- reittihavaintojen ääneenajattelu metsäisillä luontopoluilla
- valokuvantunnistus ja karttaluonnoksen piirto
- kesä ja talvi (10 ja 10 koehenkilöä)
- päivä ja yö (11 ja 11 koehenkilöä)

Koereitit

© FGI

Vuodenaikakoe (1,2 km)

Vuorokaudenaikakoe (1,3 km)

Ääneenajattelun analysointi

Lausesisältöjen luokittelu

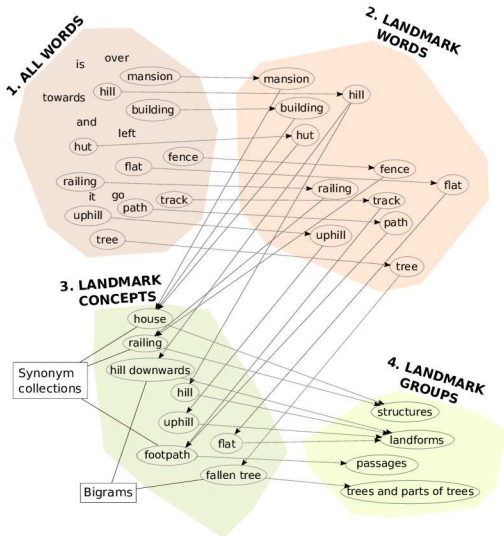
Denis'n (1997) mukaan

- toiminto, maamerkki, maamerkki ja toiminto, maamerkin kuvailu, kommentti

Sanalaskennat koneellisin

kieliansalyysitekniikoin

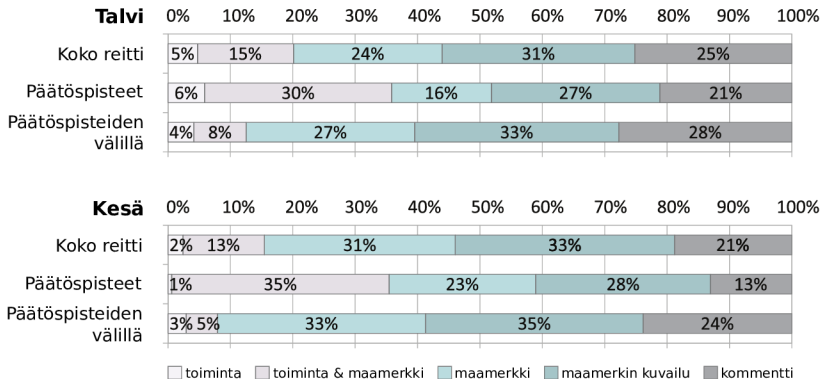
- maamerkit ja maamerkkiryhmät (kuva)

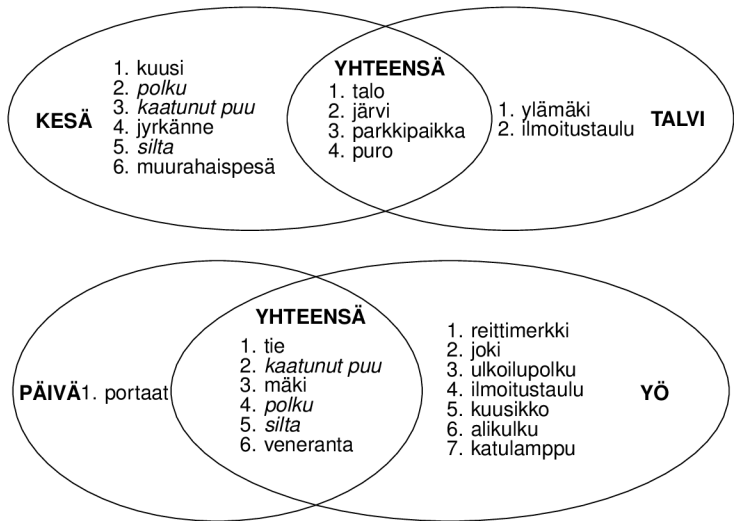
Lausesisällöt vuodenaikakoikeessa

Maamerkkien osuus korostui (77% kesällä, 70% talvella)

- erityisesti kesällä ja päätöspisteissä (86% ja 73%)

Kaikkien mainitsemat maamerkit kokeittain

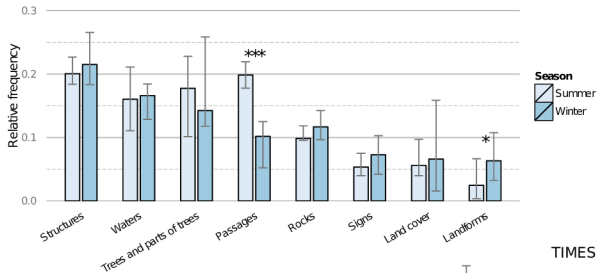

Eniten mainitut maamerkit

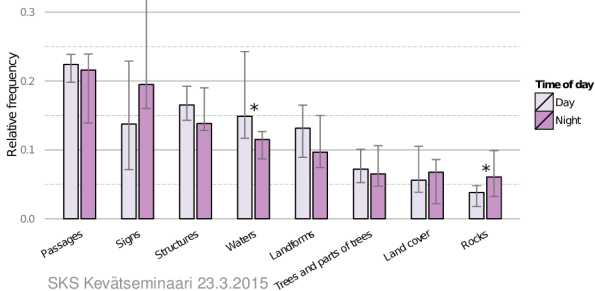
	SUMMER	Lmf ^a	WINTER	Lmf ^a	DAY	Lmf ^a	NIGHT	Lmf ^a	
1	road	9.49%	house	8.86%	road	13.29%	route mark	13.74%	1
2	house	7.44%	creek	7.09%	route mark	9.11%	road	11.06%	2
3	spruce	6.35%	lake	6.47%	river	7.07%	river	5.08%	3
4	lake	6.28%	spruce	6.02%	fallen tree	6.22%	signboard	4.60%	4
5	creek	5.77%	parking lot	5.49%	info board	4.77%	fallen tree	4.26%	5
6	parking lot	5.64%	route mark	4.07%	hill	4.34%	hill	3.91%	6
7	footpath	5.19%	road	3.90%	footpath	3.58%	outdoor track	3.85%	7
8	birch	3.40%	birch	3.54%	outdoor track	3.41%	info board	3.43%	8
9	fallen tree	3.14%	fallen tree	3.45%	signboard	3.15%	spruce trees	3.30%	9
10	crossing	3.01%	spruce trees	3.45%	hillside	2.81%	bare rock area	3.16%	10
11	cliff	2.88%	uphill	3.37%	boat shore	2.73%	hillside	3.16%	11
12	route mark	2.82%	ditch	2.92%	underpass	2.64%	underpass	2.75%	12
13	marked passage	2.76%	pine	2.66%	spruce trees	2.64%	footpath	2.68%	13
14	boulder	2.63%	footpath	2.39%	bridge	2.64%	boulder	2.68%	14
15	ditch	2.50%	guidepost	2.39%	water	2.64%	bridge	2.47%	15

Maamerkkiryhmät reittihavainnoissa

SEASONS

TIMES OF DAY

Valokuvantunnistustehtävä

Reittikuvien tunnistus 52
kuvasta (13 väärää)

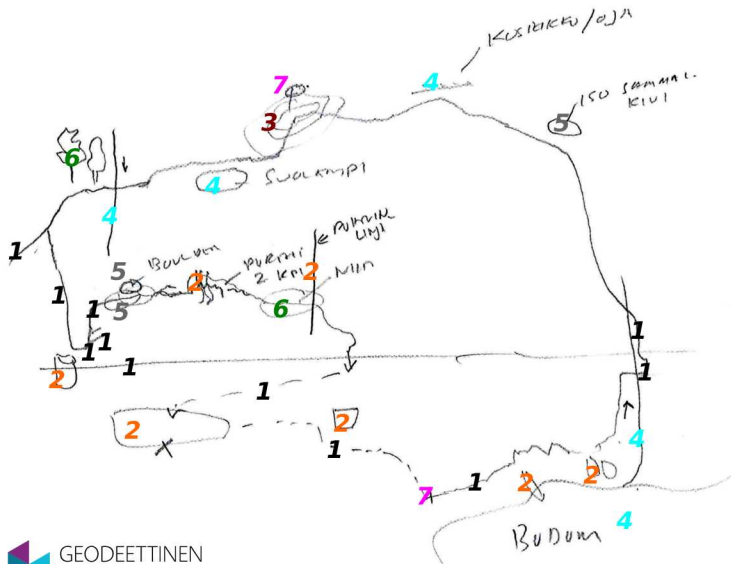
Oikein muistettiin selvästi
satunnaista enemmän
maamerkinäkymiä

- päivällä 71%
- yöllä 67%

Vuorokaudenaika ei
vaikuttanut muistamis-
tarkkuuteen

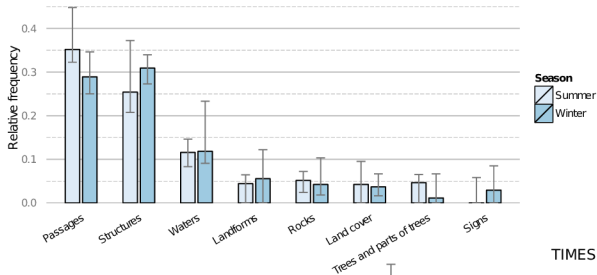

Karttaluonnosten maamerkkiluokittelu

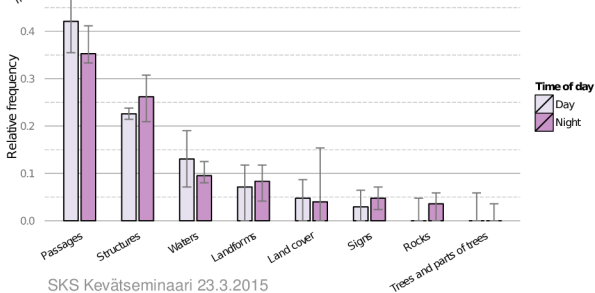

Maamerkkiryhmät karttapiirroksissa

SEASONS

TIMES OF DAY

YhteenVeto luontoreittikokeista

Empiirisesti uutta tietoa luonnon maamerkeistä:

- Maamerkit ovat keskeisiä reitillä suunnistamiselle
- Maamerkkien ja niiden eri tyyppien havaitsemismäärät
- Vuoden- ja vuorokaudenajan vaikutus maamerkkien havaitsemismääriin
- Reitinhahmotus ja maamerkkityyppien muistaminen riippumatonta ympäristön olosuhteista

Rakennettu maamerkkientologia mahdollistaa empiirisesti tunnistettujen maamerkkien käytön reitinkulkusovelluksissa, kuten maastonavigaattorissa.

Geospaatialisten kuvien arviointikehys

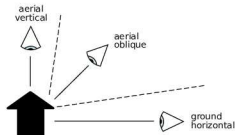
Geokuvien tarjonta on kasvanut räjähdysmäisesti 2000-luvulla

- modernit kuvatyypit
- alueellinen kattavuus
- avoin jakelu internetissä

Väitöstyössä kuvien arviointi perustui psykologisiin kokeisiin ihmisen spatiaalisen tietämyksen rakentumisesta (1920-)

1. Maamerkkietämys
2. Reittitietämys
3. Rakennetietämys

1. Katselunäkökulma

2. Pystysuoruuden näkyvyys

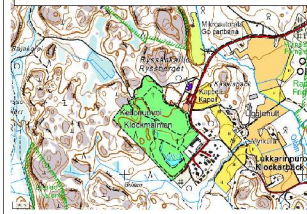

3. Visuaalinen realismi

Geokuvien spatiaalisen tietämyksen tuki 1

Geokuvien spatiaalisen tietämyksen tuki 2

Kokeellisen 3D-kartan piirto

Vino yhdensuuntaisprojektiio

- mittakaavan säilyminen 3D-karttakuvassa
- katselukulma pohjoiseen 23° yläviistosta

Suunnattu yksipistevalo

- 3D-vaikutelman vahvistuminen
- luoteeseen 25° yläviistosta

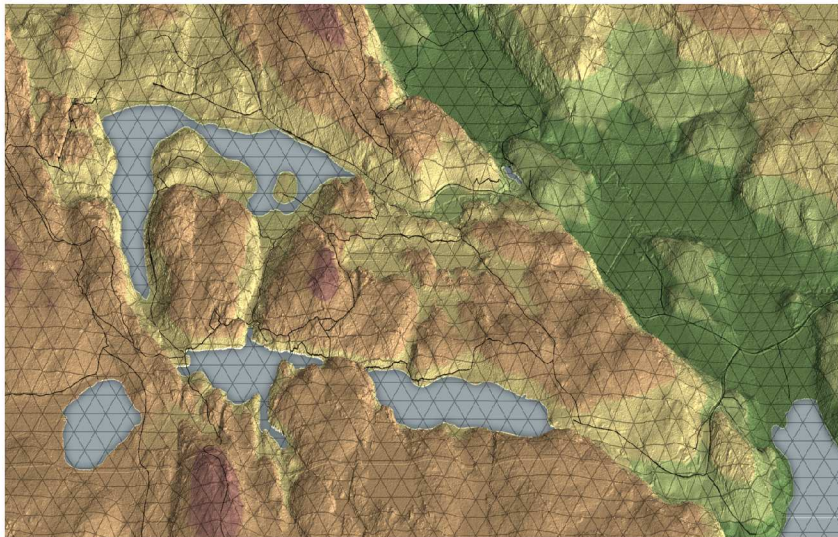
Korkeusvyöhykeväriyty

- korkeuksien vertailu karttakuvan etäisissäkin osissa
- vihreä–ruskea 10 m välein

Tasasivuinen ja tasakulmainen kolmioverkko

- rinteiden suuntien hahmotus ja etäisyyksien arviointi
- sivun pituus 50 m

Kokeellinen 3D-kartta

Silmänliikekoe: Maastokartta

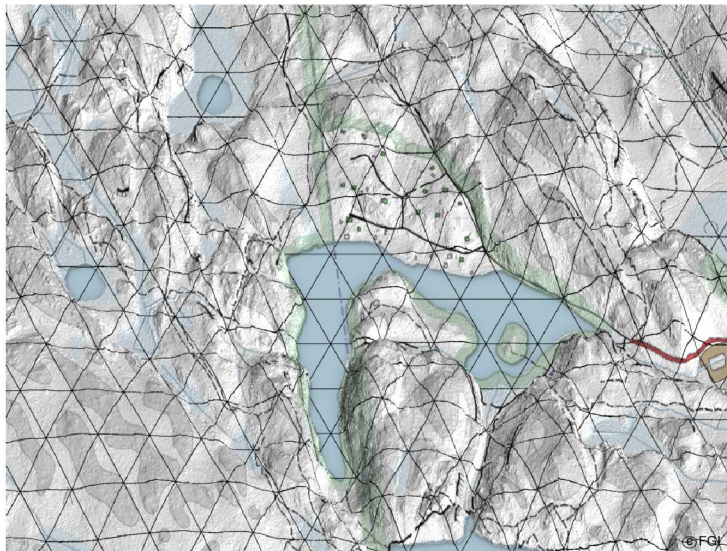

Silmänliikekoe: Rinnevalovarjostettu maastokartta

Silmänliikekoe: Viistonäkymäkartta

Silmänliiketulokset

Rinnevalovarjostettu maastokartta helpoin katsoa

- varjoste “ohjaa silmää”

Viistonäkymäkartta kehityskelpoinen

- helppolukuinen vapaassa katselussa
- kolmioverkko ja tummuus aiheuttavat raskautta katsomiseen

Yhteenveto geokuvakokeista

Korkeus ja pystysuorat kohteet ovat reitinkulun kannalta keskeistä sisältöä geokuvilla

- perusteellinen kirjallisuusselvitys erityyppisten geokuvien spatiaalista ajattelua tukevista ominaisuuksista

Vino yhdensuuntaisprojektiio hyödyllinen 3D-kartan kuvausprojektiona

- mittatarkkuus ja vähäinen kohteiden peittyminen

Silmänliikekoe vahvisti kartografiassa tunnettuja seikkoja

- rinnevalovarjostus tekee maastokartasta sujuvan katsoa
- koko karttakuvan yli ulottuva elementti on haastava toteuttaa häiritsemättä kohdesisällön lukemista

Loppuyhteenveto väitöstutkimuksesta

Spatiaalisen kognition tutkimus käyttökelpoista reitinkulun tukemisen kehittämisessä.

Maamerkit keskeisiä luontoreitin suunnistamisessa

- empiirinen pohja hyödyllisten maamerkkien käyttämiseen reitinkulun sovelluksissa

Geospaatialisten kuvien reitinkulun tukiominaisuuksien läpikäynti

- kattava vertailu spatiaalisen tietämyksen tutkimuksiin
- korkeus- ja pystysuoran tiedon esittämisen merkitys

Lisätutkimuksen tarve näissä tieteellisesti tuoreissa aiheissa

- maamerkkien käyttö luonnossa
- modernien geokuvatyyppien käytettävyys

Väitöskirja verkossa

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-711-312-0>